

בית דין ירושלים

לדיני ממונות ולבירור יוחסין

עובדת בעמותה שהתפטרה לאחר שלא קבלה שכר כמה חדשים

תיק ממונות מס' 1855-עב

נושא הדיון

גב' א' ובעלה תובעים את מנהל עמותה ב' שכר עבודה של כמה חדשים שלא קבלה, וכן פיצויי פיטורין. מנהל העמותה משיב שאין לעמותה כסף ולכן לא שילם את המשכורות כסדרן, והוא מבטיח לשלם כשיהיה כסף.

על חודש יולי האחרון לעבודתה, שעליו תובעת א' משכורת, משיב מנהל העמותה שבחודש זה לא מילאה את תפקידה בעבודה לאחר שבתחילת החודש הודיעה על עזיבתה, ואת העבודה שלה מילאה עובדת אחרת. א' משיבה שבאה לעבודה עד היום האחרון אלא שחלק מהעבודות שהיו לה נמסרו לעובדת אחרת ע"י המנהל, ולכן לא הפסידה את שכרה. באשר לתביעת הפיצויים טוען המנהל שהעובדת התפטרה מרצונה בגלל שתבעה הגדלת שכר ולא נענתה, ולא מניעים לה פיצויים. הוא מוסיף שכך טענה לו בעל פה, אך במכתב ההתפטרות לא נימקה כלל. א' משיבה שהתפטרה משום שלא קבלה שכר כמה חדשים, ומכחישה את דברי המנהל שבשיחה בע"פ תבעה הגדלת שכר.

א' תובעת עבור חופשה, והמנהל משיב שניצלה ימי חופשה יותר מהמגיע לה, והוא תובע אותם ממנה בתביעה נגדית. א' משיבה שגם בימי "החופש" עבדה בביתה. א' תובעת עוד עבור הבראה לפי תחשיב שהגישה, והמנהל משיב שמאחר שלא עבדה שנה שלמה לא מגיע לה שכר הבראה.

פסק דין ביניים

העמותה חייבת לשלם לגב' א' שכר עבודה גם עבור חודש יולי האחרון, וכן פיצויי פיטורין כחוק. תביעת דמי חופשה והבראה נדחית.

(-) שמואל חיים דומב

(-) יהושע ווייס

(-) אברהם דוב לוי, אב"ד

השאלות לדיון

- א. מנזל עמותה אם חייב לשלם חובות העמותה מכיסו.
- ב. מעביד שמנע עבודה מהעובד, האם חייב לשלם לו שכרו.
- ג. התפטרות בגלל עיכוב בתשלום משכורות, האם דינה כפיטורים.
- ד. עובד בימי חופשתו שעשה עבודה בביתו.
- ה. בעל אם הוא בע"ד על שכר עבודה של אשתו.

תשובה

א. כתב צשער משפט ס"י ק"ז ס"ק א': נשאלתי זנאמן של מחזיקי ארענדא של משקל שהיה מגיע לאיש אחר שכר פרסרות מהם ולוו להנאמן ליתן לו שט"ח שזה טופסו: וועקסיל עלי הח"מ מסך כך וכך ולשלם ממעות תיבת המשקל. ולצסוף נסתלק הנאמן מנאמנותו ומחזיקי הארענדא לא רלו לשלם החוב הזה לצעל הוועקסיל, והלך צעל הוועקסיל ותפס ממעות של הנאמן עלמו אי מהני תפיסתו או לא. והשיב שער משפט דהנה השטר הלזה ודאי הלשון "וועקסיל עלי הח"מ" הוי כלשון חוב עלי הח"מ, דודאי מהני אף שלא לזה מעולם, והא דנכתב צו "ולשלם ממעות תיבת המשקל" הוא כתנאי שהוא מתחייב את עלמו צסך כך וכך אלא שהפרעון יהיה מתיבת המשקל, וא"כ יש לדמות דין זה להא דאמרינן צס"פ כל הגט גצי המלוה מעות את הכהן ואת העני להיות מפריש מחלקו, מפריש עליהן צחזקת שהן קיימין, היה עני והעשיר אין מפריש עליו וזכה הלה צמה צצידו, ופרש"י הלזה הזה אינו חייב לפרוע משלו שהרי הלזה ע"מ שלא ליפרע ממנו, ומזה הוכיח הצעה"ת צשער סה ח"ג דהיכא דאיכא עני המקבל לדקה מצני עירו ולזה מאחד מהן על הלדקה המגעת לו שיכנס צפרעונו ואח"כ נתעשר העני ואינו ראוי להתפרנס מן הלדקה אין צריך לשלם מכיסו, וא"כ ה"נ אף שהלשון "וועקסיל זה עלי הח"מ" הוי חוב גמור עליו שהתחייב עלמו צכך, מ"מ היה לו תנאי שלא ישתלם אלא ממעות תיבת המשקל, ועכשיו שנסתלק מהנאמנות נסתחפה שדהו של צעל הוועקסיל שאינו יכול להשתלם ממנו, והנאמן פטור מלשלם מכיסו. ועוד דאומדנא היא שלא התחייב את עלמו לשלם אלא מתיבת המשקל דוקא, ומשנסתלק פטור מלשלם מכיסו.

אמנם נראה דאם נסתלק הנאמן מרצונו הטוב לאחר שהגיע זמן פרעון של הוועקסיל, לא מיבעיא אם תצעו צעל הוועקסיל והוא הלך ומסר מעות המשקל למחזיקי הארענדא דחייב לשלם מכיסו, דכיון שהיו המעות צידו הרי הם כפקדון צידו וחייב לשלם מדרי' נתן כיון שעיקר החוב הוא על המחזיקי הארענדא אלא שהוא היה שלוחם, ודמיא להא דס"י פו סע"י ה דאם אחר שנתחייב לוי לראובן צצ"ד הלך ופרע

לשמעון חייב לפרוע לראובן פעם אחרת, וצנ"ד אין לנו לריכס לחיוב צי"ד. שהרי הנאמן היה יודע שמגיע מעות לבעל הוועקסיל ומסר המעות למחזיקי הארעדכא, כיון שהוא התחייב את עצמו בחוב זה אלא שהיה לו תנאי שלא ישלם אלא מתיבת המשקל, כשהגיע זמנו ונסתלק מראובן הטוב ולא פרעו הרי לא קיים תנאו ונשאר החוב עליו לשלם מכיסו, אבל אם לא הגיע הזמן פרעון של הוועקסיל ונסתלק הנאמן מנאמנותו אף שנסתלק מראובן הטוב אין הנאמן מחוייב לשלם החוב מכיסו וכו'. עיי"ש שהביא ראיות לזה.

ועיי' שו"ת חצלת השרון ח"א יו"ד סי' סד בענין גבאי חצרת לדיקה שרואה ללוות ברבית ורצה השואל למאזל לך היתר שמכיון שגבאי כיד עניים הוא נמלא כשלוה המעות בשליחות וללורך העניים זכה, ולכשיגבה מהנדיבים עבור החצרה יכין שלא יזכה בדמי הרבית ללורך עניים ונמלא שנותן למלוה מעות שאינן של לווה ואין כאן רבית מלוה למלוה. והשיב חצלת השרון וז"ל: כיון דהאחריות הוא על הגבאי הלוה, דודאי המלוה לא יתבע את העניים או התלמידים רק את הגבאי, הוי הוא הלוה, דהא רק על אמונתו הלוהו, עיי' שו"ע יו"ד סי' קסט סעי' יג דגם בלוה ללורך עכו"ם שמותר ליתן רבית אם האחריות הוא על השליח אסור אף בנותן לו משכון של עכו"ם, ומכ"ש בלא משכון, עיי"ש בש"ך ס"ק לד. ואין לומר דשם שאני משום דאין שליחות לעכו"ם כמ"ש הרא"ש שם, זה אינו, דעיי' בחו"ד שם ס"ק כ דאף אם יש שליחות לעכו"ם מ"מ כיון דהישראל חייב באחריות הוי כערב בעד עכו"ם דאסור רק משום דשם צמשכון של עכו"ם אינו אסור משום ערבות כמ"ש הש"ך ס"ק מט, אבל היכא דליכא משכון אסור אף אם יש שליחות לעכו"ם, עיי"ש בחו"ד באריכות ותמלא כדברי, ומשמע בש"ך שם ס"ק מט דצכה"ג דתחילת ההלוואה הלוה לישראל בעצמו אף דהוי ללורך עכו"ם ואיכא משכון גם כן הוי רבית קלוזה, עיי"ש. ועיי' עוד בזה באריכות בחו"ד סי' קס ס"ק ח ותמלא דצכה"ג הוי הגבאי לווה ממש ואף דהגבאי אינו נותן מכיסו מ"מ לא מהני מידי, חדא דהא אף אם לא ימלא הגבאי לאסוף נדבות יהיה מחוייב לשלם מכיסו, דרק על אמונתו הלוהו, ועוד דאף אם אחר נותן בעבורו מבואר בסי' קס סעי' יג דאם אומר הלוה פלוני יתן בעבורו אסור ומכ"ש כשנושא ונותן הוא בעצמו ביד. ע"כ.

וכן הורה מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א (ציוס ל ניסן תשס"ה) שדינו בלוה ולא בשליח או ערב, וע"כ אם העיסקא היתה אלל הלוה המשלח ולא אלל השליח, אסור לשליח לפרוע רבית עבור ההלוואה.

וכתב בשו"ת הרשב"א ח"א סי' אלף קנז, הוזכר בצ"י סו"ם שלג: שמעון שכר את ראובן לשנה, אע"פ שכרו ללמד תינוקות חצירו, חייב ליתן לראובן זה שכרו משלם וכדתיניא פרק האומנין השוכר את הפועל לעשות בשלו והראהו בשל חצירו נותן לו שכרו משלם וחוזר ונוטל מצעה"צ מה שההנה אותו. ע"כ. ופסק באהבת חסד פ"י ס"ב שאם אמר לפועלים שכרכם עלי אפילו הודיעום שהוא שליח ואין המלאכה שלו הוא חייב בשכרם. ועיי' דברי מלכיאל ח"ג סי' קסז דשכיר העוסק בעסק שלו הוי כהבעל דין עצמו. ועיי' פס"ד ירושלים כרך ט עמ' רלא ממשפטי שלמה סי' טז.

וכתב באהבת חסד פ"י ס"ב: מי שהוא אפטרופוס על נכסי חצירו, אף שהפועלים יודעים שאין המלאכה

שלו, ואפילו שכתב במתמא, הוי כאומר שכרכס עלי. וצנתיב החסד שם אות ט: כ"כ בפשיטות דמ"ט פוסק הרא"ש דכשהפועלים יודעים שאין המלאכה שלו דאין השליח עובר, משום דדעתיהו דפועלים הוא על צעה"צ שהוא בעלמו ישלם להם, וזה לא שייך בענייננו. ע"כ. ובשו"ת הרשב"א ח"א סי' אלף קנז, מוזכר צ"י סו"ס שלג: שמעון שכר את ראובן לשנה אע"פ שכרו ללמד תינוקות חזירו חייב ליתן זה שכרו משלם וכו' וכ"ש שמעון זה שהוא גזבר הקדש ושכר מלמדים לתינוקות הלריכים. ע"כ.

ושאלתי (ציוס ז מרחשון תשס"ז) את מרן הגר"ש אלישיב שליט"א מה דינו של ראש מוסד שכר פועל לעבוד במוסד והתחייב לשלם לו שכר בחתימת ידו, האם זה מחייב את המוסד, והשיב שעל הפועל לתבוע את ראש המוסד שהתחייב לו, וראש המוסד יתבע את המוסד. וכבר שאל חבר בית הדין הגר"נ אייזנשטיין שליט"א את פי מרן שליט"א שהורה לו שמנהל מוסד שאוכר עובדים חייב אישית לשלם להם את המשכורות, ועליו לדאוג אישית ולמלא מקורות כספיים לכך. על חוב זה הוא מצווה צבל תלוי.

ב. כיון שהמעביד מנע מהעובד לעבוד את עבודתו בכך שמסר את העבודה לעובד אחר, אינו פטור מתשלום שכרו, ואין צריך לפנים.

ג. אם הפר צעה"צ את תנאי השכר של הפועל עפ"י המוסכם ביניהם, נראה פשוט שנחשב הדבר כהפרת הסכם וכפיטורין, וכן כתב "לצ אריה" סי' לח. וכמו שכתב החות יאיר סי' קמ: אבל מה שרלו הקהל למעט סיפוקו, כ"ל שאין זכוחם שהרי נשבעו לו שלא ידחוו, ואפילו לא נשבעו רק קבלוהו סתם וכבר היה לו שכר קלוב מקודם וכו' לפיהם, עיי"ש. ובאופן זה חזרת צעה"צ ידו על התחונה, וכמו ששנינו בצ"מ עה צ השוכר את האומנין וחזרו בהן ידם על התחונה, אם צעה"צ חוזר צו ידו על התחונה. ושם עו צ: הלכו חמרים ולא מלאו תבואה וכו' נותן להן שכרן משלם, אבל אינו דומה הבא טעון לבא ריקן, עושה מלאכה ליושב בטל.

ד. כיון שהעבודה של העובדת נקבעה להיעשות במקום העבודה, מה שעבדה מרלונה בציתה כשמוקם העבודה היה סגור, אין זה נחשב לימי עבודה אלא לימי חופש עם עבודה בהתנדבות.

ה. פסק הרמב"ם אישות פכ"א ה"א ושו"ע אבהע"ז סי' פ סעי' א: מעשה ידיה לבעלה כולד הכל כמנהג המדינה. מקום שדרכן לארוג אורגת לרקום רוקמת וכו'. וכתב הצית מאיר אבהע"ז שם: אם אין דרכן כלל במלאכות אלו אלא באחרות, כגון חרישה וזריעה, או כמו בזמנינו בעסק מו"מ, ומכ"ש ליסע לשווקים, עם כל זה שמנהגם כך מרלונם הטוב, מ"מ אינו כופה אלא לטוות צלמר. וכ"כ בשו"ת הרשב"א שהביא הצ"י סי' נה: שהרי האשה אינה חייבת לטרוח לסתור ולבנות לעקור ולנטוע ולא להתעסק ברבית אלא לעשות צלמר, ואם רוצה הבעל לשנותה למלאכה אחרת אינו רשאי, שאינה אלא כעבדים אי"נ כפועלים שאמר להם עשו עמי מלאכה היום. ע"כ.

וכשעשתה במלאכה שאינה חייבת בה אם היא לבעלה, עיי' ר"ן כתובות סא צ די"א דמלאכתה ידיה הויא דכיון שאין מחייבין אותה אלא כדי שלא תבוא לידי זימה כל שעושה צין לאחרים צין לעלמה אזל ההוא

טעמא, והרש"א ז"ל כתב דמסתברא דלא עדיף מהעדפה דע"י הדחק דהויא לבעל, אע"פ שעושה מרלונה ולא מתורת חיוב. ולא ידעתי מהו דכל העדפה ברלונה נעשית ואעפ"כ הקוה לבעל תחת מעה כסף ואפילו העדפה שע"י הדחק למי שפוסק כן וכו'. ע"כ. וצריט"א שם נטו ככתב: ומיהו מה שעשתה לבעל הוי דלא עדיף מהעדפה ע"י הדחק דהוה לבעל אע"ג דעצדה מרלונה ואלא בחיוב. ויש לדחות דשאני העדפה דכיון שהיא מחוייבת לעשות לו עיקר מעשה ידיה עשו את הטפל כעיקר וחייבו לו העדפה, אבל בזו דשורת הדין היא פטורה מן העיקר, ואינה עושה אלא כדי שלא תצוא לידי זימה, מה שעושה עושה לעלמה. כך נראה לי. ע"כ. ועי' מהר"ם מינן סי' יז.

וצו"ת מהרי"ט חו"מ סי' סז, הוצא צמל"מ אישות פכ"א, נסתפק השאל צנשים הנכנסות צבית השרים והמה כאניות סותר להציא טרף לביתם ומכלכלין את בעליהן, אם נאמר שאשה כזאת אין לבעלה זכות בכל אשר עשתה ויהיו מעשה ידיה לעלמה או לא. ודן המהרי"ט דאפשר דכיון דלא אמרה איני ניזונת ואיני עושה לא הפסיד הבעל זכותו צמעשי ידיה, ועוד, דנשים הללו כיון שתחילת שימושן צמלאכה זו עדיין הבעל טורח צמזונות וכשהיא מרווחת ונותנת בעין יפה ונותנת יליאת הצית כל שלא אמרה איני ניזונת וכו' הרי יש לה ממה שתתפרנס הצית ממה שהרויחה כבר ומדידה קאכלה ומדידה שתי, וכל מה שהיתה הולכת ומשתכרת קמא קמא צטיל לגצי בעל וכו'. ע"כ. ותמה המל"מ שם על המהרי"ט איך השמיט מחלוקת הרש"ס והרא"ד שהציא הטור סי' נה לענין אלמנה, צצח שהציתה הקרקע אם הוא של היתומים שזנין אותה, וא"ת דגצי אשה עם בעלה לא נפקא לן מידי, דכשתמצי לומר דאין זה בכלל מע"י דין מליאה יש לצח זה וכו'. ע"כ. מצואר מהמל"מ שאלאכה שאין האשה חייבת לעשות זוכה צה הבעל מדין מליאה ושוה להעדפה שע"י הדחק.

והנה צהעדפה שע"י הדחק נחלקו צה צגמ' כתובות סו א ת"ק ור"ע האם זה לבעלה או לעלמה. ופסק הרמב"ם אישות פכ"א ה"צ כת"ק שאם דחקה עלמה ועשתה יותר מן הראוי לה המותר לבעל. וכ"פ צצו"ע אצהע"ז סי' פ סעי' א. וכתב הח"מ ס"ק צ שדעת המ"מ אפילו עשתה צשעה צצני אדם ישינים, וכ"ש עשתה הרצה מלאכות ציחד שלא ע"י הדחק. והטור שם הציא צזה מחלוקת ר"ת ורצ האי, והרא"ש לא הכריע, ותוכל האשה לומר קים לי כמ"ד לעלמה. וכתב הצ"ח שכן נוהגים צמדינות אלו שלא להוליא מיד האשה שום העדפה שע"י הדחק. וכן הציא הצ"ש ס"ק צ. וכתב החזו"א כתובות סי' ע אות ה ז"ל: ונראה דלא מנהג רוצ ישראל קאמר הצ"ח שהרי לא שלח צכל גצול ישראל ע"ז, ואחרי שמרן צבית דינו והרמ"א צבית דינו נהגו להוליא, וזה מנהג רוצ ישראל שקצלו הכרעת השו"ע. ומנהג הצ"ח נראה שהונהג עפ"י דעתו ז"ל שהוא ספיקא דדינא, ומ"מ נראה דאין לזוז מפסק השו"ע אחרי שדעת רה"ג הרי"ף והרמב"ם דהלכה כחכמים, וזה גם דעת רש"א הוצא צהר"ן כתובות סא צ צסוגיא דהלכה כר"א, וזה דעת רי"ד צשמ"ק, וזה דעת המ"מ. והרא"ש והר"ן לא כתבו שהוא ספיקא דדינא אלא שלא הוסיפו על הראשונים ושנו דצרי שניהם והוי ליה ר"ח ז"ל יחידאה וכו'. ע"כ וועי' משפטי שלמה להגר"ש קרלין ז"ל סי' א

דבשאר עבודות שעושה האשה שלא בעבודת הנמר הוי ספיקא דדינא אם שיך לבעל, וא"א להוליא מהבעל מזונות במקום שהיא עובדת ומרויחה).

וגם לסוברים שמע"י לעלמה, יש לדון האם יש למע"י אלה דין נכסי מלוג שהפירות לבעל, ולכאורה יש לתלות השאלה במחלוקת הצ"ש והצ"מ לגבי מלאכה שע"י הדחק אם יש לבעל פירות, לדעת הצ"ש סי' פ ס"ק ב יש לבעל פירות, וכן משמע בחי' רעק"א בגליון השו"ע שם על דברי הצ"ש ס"ק ה, והפלאה בקו"א סי' פ ס"ק ה, אמנם לדעת הצ"מ שם אין לו פירות. וע"י קובץ תשובות למרן הגריש"א ח"ב סי' פא שכשמספקא לן אם יש לנכסים דין נכסי מלוג או לא פליגי בזה הראשונים אם יכולה לטעון קים לי, לדעת הרמז"ן צ"ב נא חז"ל הפקיעו חזקתה והכספים עומדים בחזקת הבעל ואינה יכולה לטעון קים לי, ואילו הרשב"א והריטב"א חולקים וסוברים שיכולה לטעון קים לי, וכן דעת הבית יעקב סי' ע סעי' ג. ומסיק שם לפי"ז שיכולה לטעון קים לי.

וע"י פס"ד ירושלים כרך יב עמ' כד בשם מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א שעפ"י ההלכה יש לבעל פירות בשכרה.